

Ještě před dvěma dny stál venku před kamerou v lehkém svrchníčku a dnes si již musil vzít zimník, šálu a klobouk; napadl snh. Měli se sejít v šest hodin před jejím domem. Ale bylo již čtvrt na sedm a zrzka stále nepřicházela.

O chvíli se opozdit, to zajisté není žádná vážná událost; ale Jaromil tolikrát potupený v posledních dnech neměl sílu už ani na gram dalšího ponížení; musil přecházet kolem domu na ulici plně chodců, takže všichni kolemjdoucí ho mohli vidět, jak čeká na někoho, kdo za ním nespěchá, a veřejně tak vystavuje svoji porážku.

Bál se podívat na hodinky, aby ho ten příliš výmluvný pohled neusvědčoval před celou ulicí jako marně čekajícího milence; vyhrnul si malíčko rukáv zimníku a zastrčil ho pod hodinky tak, aby je mohl sledovat zcela nenápadně; když zpozoroval že velká ručička ukazuje již pět minut přes čtvrt, stával se téměř zběsily; jak to, že on chodí vždycky před určenou dobou a ona, hloupější, škaradější, chodí se zpožděním?

Konečně přišla a nalezla Jaromilovu kamennou tvář. Šli do jejího pokoje, usedli a dívka se mu omlouvala: byla prý u kamarádky. To bylo to nejhorší, co mohla říci. Nebylo by ji mohlo ovšem ospravedlnit nic, ale nejméně ji mohla ospravedlnit nějaká kamarádka, která pro něho

znamenalala samu esenci bezvýznamnosti. Řekl zrzce, že velmi dobře chápe důležitost její zábavy s kamarádkou a že jí proto navrhuje, aby za ní opět odešla.

Dívka viděla, že je zle; řekla, že měly s kamarádkou velice důležitý rozhovor; kamarádka se rozchází s milencem; je to prý strašně smutné, kamarádka plakala, zrzavá dívka ji musila těšit a nemohla odejít dříve, než ji utišila.

Jaromil řekl, že je od zrzky velmi ušlechtilé, že sušila slzy kamarádky. Kdo ale teď bude sušit slzy jí, až se rozejde s Jaromilem, který odmítá chodit dále s dívkou, pro kterou pitomé slzy pitomé holky znamenají více než on?

Dívka chápala, že je čím dál hůř; řekla Jaromilovi, že se mu omlouvá, že je jí líto, že ho odprošuje.

Ale to bylo málo pro nenasytlost jeho potupenosti; prohlásil, že její omluvy nemění nic na jeho jistotě: to, co zrzavá dívka nazývá láskou, žádná láska není; ne, ohrazoval se předem, to od něho není malichernost, vyvozuje-li nejzazší závěry z epizody zdánlivě banální; právě v těchto detailech prozrazuje se podstata jejího vztahu k němu; ta nenesitelná ležernost, ta bezstarostná samozřejmost, s kterou se chová k Jaromilovi stejně jako ke kamarádce, ke kupujícímu v obchodě, ke kolemjdoucímu na ulici! ať se mu již nikdy neopovází říci, že ho miluje! Její láska je jen žalostnou imitací lásky!

Dívka viděla, že je nejhůř jak jen může být. Snažila se přerušit polibkem Jaromilův nenávistný smutek; odstrčil ji od úst téměř brutálně; využila toho k tomu, že upadla na kolena a přitiskla hlavu k jeho bříchtu; Jaromil na chvíli zaváhal, ale pak ji zvedl ze země a chladně požádal, aby se ho nedotýkala.

Nenávist, jež mu stoupala do hlavy jak alkohol, byla krásná a byl jí okouzlen; byl jí okouzlen o to víc, že se odtrazen od dívky vracela zpět a ubližovala i jemu; byl to sebernucivý hněv, neboť Jaromil dobře věděl, že

odhání-li od sebe zrzavou dívku, odhání jedinou ženu, kterou má; tušil dobře, že jeho hněv je neoprávněný a že je k dívce nespravedlivý; ale snad právě proto byl ještě krutější, neboť to, co ho přitahovalo, byla propast; propast osamocení, propast sebeodsouzení; věděl, že bez dívky nebude šťasten (bude sám) ani se sebou spokojen (bude vědět, že křivdil), ale to vědění bylo bezmocné proti krásnému opojení zloby. Oznamil dívce, že to, co právě řekl, neplatí jen pro tuto chvíli, ale pro vždycky: již nikdy nebude chtít, aby se ho dotkla její ruka.

Dívka se nesečkala poprvé s Jaromilovou lítostivou zlobou a žárlivostí; jenomže tentokrát slyšela v jeho hlase rozhodnost téměř zběsilou; cítila, že Jaromil je s to učinit cokoli, aby svůj nepochopitelný hněv ukojil. Proto, téměř na poslední chvíli, téměř na samém okraji propasti, řekla: "Prosím tě, nezlob se na mne. Nezlob se, že jsem ti lhala. Nebyla jsem u žádné kamarádky."

To ho zmlátilo: "Kde jsi byla?"

"Ty se budeš zlobit, ty ho nemáš rád, ale já za to nemohu, já jsem za ním musila jít."

"Tak u koho jsi byla?"

"Byla jsem u bratra. U toho, jak u mne bydlil."

To ho popudilo: "Co s ním pořád máš?"

"Nezlob se, vůbec nic pro mne neznamená, ve srovnání s tebou není pro mne ničím, ale pochop to, přece jen je to můj bratr; vždyť jsme spolu rostli celých patnáct let. Odjíždí pryč. Na dlouhou dobu. Musila jsem se s ním rozloučit."

Sentimentální loučení s bratrem mu bylo protivné: "Kampak asi odjíždí bratr, že se s ním musíš loučit tak dlouze, až zmeskáš všechno ostatní? Odjíždí na týden na služební cestu? Nebo dokonce na neděli na chatu?"

Ne, neodjíždí na chatu ani na služební cestu; je to něco mnohem vážnějšího a ona to nemůže Jaromilovi říci, protože ví, jak strašně by se Jaromil hněval.

"A tomuhle říkáš láska? Když přede mnou skrýváš něco, s čím nesouhlasím? Když přede mnou něco tajíš?"

Ano, dívka velmi dobře ví, že láska znamená, aby si všechno řekli; ale ať jí pochopí: má strach, má prostě strach...

"Co to může být, že máš strach? Kampak by mohl odjíždět bratr, že máš strach to říci?"

Copak Jaromil opravdu netuší? Opravdu neumí uhodnout, oč jde?

Ne, Jaromil to neumí uhodnout; (a v této chvíli jeho hněv už jen klopýtal za jeho zvědavostí).

Konečně mu to dívka světluje: její bratr se rozhodl opustit tajně, ilegálně, protizákonně tuto zemi; už pozítí bude za hranicemi.

Jakže? Bratr chce opustit naši mladou socialistickou republiku? Bratr chce zradit revoluci? Bratr se chce stát emigrantem? Copak neví, co to znamená být emigrantem? Copak neví, že každý emigrant se automaticky stává zaměstnancem cizích špionážních služeb, které chtějí zničit naši vlast?

Dívka kývala hlavou a přisvědčovala. Instinkt jí ubezpečoval o tom, že Jaromil jí mnohem spíš odpustí zradný útek bratra než čtvrt hodiny čekání. Proto kývala hlavou a říkala, že se vším souhlasí, co Jaromil říká.

"Jaký to má smysl, že se mnou souhlasíš? Měla jsi mu to vymluvit! Měla jsi ho zadržet!"

Ano, vymlouvala to bratrovi; dělala všechno, co mohla, aby mu to vymlouvala; právě proto se přece zpozdíla; snad už teď Jaromil chápe, proč se zpozdíla; snad už teď jí Jaromil bude umět odpustit.

Kupodivu, Jaromil jí skutečně řekl, že jí odpouští její zpozdění; nemůže jí však odpustit, že její bratr odjíždí za hranice: "Tvůj bratr stojí na druhé straně barikády. Proto je můj osobní nepřítel. Jestli vypukne válka, tvůj bratr střílí proti mně a já střílím proti němu. Uvědomuješ si to?"

"Ano, uvědomuji," říkala zrzavá dívka a ubezpečovala Jaromila, že stojí vždycky jenom při něm; při něm a nikdy při nikom jiném.

“Jak to, že stojíš při mně? Kdybys stála opravdu při mně, nemohla bys nikdy bratra pusit za hranice!”

“Co jsem mohla dělat? Copak mám sílu ho zadržet?”

“Mělas jít okamžitě za mnou a já už bych věděl, co dělat. Jenomže tys místo toho lhalal! Vymýšlela sis něco o své kamarádce! Chtélas mne oklamat! A přitom říkáš, že stojíš při mně!”

Zapřísahala se mu, že při něm opravdu stojí a bude stát za všech okolností.

“Kdyby byla pravda co říkáš, byla bys zavolala policii!”

Jak to, policii? Přece by nemohla volat policii na vlastního bratra! To přece nejde!

Jaromil nesnášel odpor: “Jak to, že to nejde? Jestli ji nezavoláš ty, já ji zavolám sám!”

Divka znovu opakovala že bratr je bratr a že si neumí představit, že by na něho volala policii.

“Znamená tedy pro tebe bratr víc než já?”

Jistěže neznamená, ale z toho se nedá přece soudit, že by ho měla jít udat.

“Láska znamená všechno nebo nic. Láska je buď úplná nebo není. Já stojím zde a on na opačné straně. Ty musíš stát se mnou a ne někde uprostřed mezi námi. A stojíš-li se mnou, musíš dělat to, co dělám já, chtít to, co chci já. Pro mne je osud revoluce mým vlastním osudem. Jestli někdo jedná proti revoluci, jedná proti mně. A jestli mí nepřátelé nejsou tvými nepřáteli, pak ty jsi můj nepřítel.”

Ne, ne, není jeho nepřítel; chce s ním být ve všem zajedno; vždyť i ona ví, že láska znamená všechno nebo nic.

“Ano, láska znamená všechno nebo nic. Vedle skutečné lásky všechno bledne, všechno ostatní se stává ničím.”

Ano, docela s tím souhlasí, ano přesně tak to cítí i ona.

“Ba právě podle toho se pozná pravá láska, že je zcela hluchá k tomu, co mluví ostatní svět. Jenomže ty pořád posloucháš, co ti někdo říká, pořád máš ke každému ohledy a téměř ohledy pak šlapeš po mně.”

Proboha nechce po něm šlapat, jenom se děsí toho, že by mohla bratrovi strašně ublížit, že by bratr na to mohl strašně doplatit.

“A kdyby na to doplatil? Jestliže na to doplatí, doplatí spravedlivě. Nebo se ho snad bojíš? Bojíš se s ním rozejít? Bojíš se rozejít s rodinou? Chceš být na ni stále přilepena? Kdybys věděla, jak nenávidím tvou strašnou polovičatost, tvou strašnou neschopnost milovat!”

Ne, to není pravda, že je neschopna milovat; miluje ho, jak vůbec nejvíce umí.

“Ano, miluješ mne, jak nejvíc umíš,” smál se, “jenomže ty vůbec neumíš milovat! Vůbec neumíš milovat!”

Znovu ho zapřísahala, že to není pravda.

“Mohla bys beze mne žít?”

Zapřísahala ho, že ne.

“Mohla bys žít, kdybych zemřel?”

Ne, ne, ne.

“Mohla bys žít, kdybych tě opustil?”

Ne, ne, ne, vrátila hlavou.

Co ještě mohl chtít více? Jeho hněv opadl a zůstalo po něm jen velké rozrušení; jejich smrt byla náhle s nimi; sladká, přesladká smrt, kterou si slíbili, kdyby jeden z nich zůstal opuštěn tím druhým. Řekl hlasem, který se mu lámal dojetím: “Ani já bych nemohl žít bez tebe.” A ona opakovala, že by bez něho nemohla žít a nežila a opakovali si oba tu větu tak dlouho, až je vzalo do náruče veliké oblačné omámení; ztrhali ze sebe šaty a milovali se; uctili najednou pod rukou mokřinu slz na její tváři; to bylo nádherné; to se mu ještě nikdy nestalo, že by žena plakala láskou k němu; slzy byly pro něho tím, v co se člověk rozpuští, když nechce být jen člověkem a touží přebrodit svůj úděl; zdálo se mu, že slzou člověk prchá ze svého hmotného údělu, ze svých hranic, mění se v dálky a stává se nesmírnem. Strašlivě ho dojala ta mokřina slz a najednou cítil, že i on pláče; milovali se a byli mokří po celém těle a po celých tvářích, milovali se a vlastně se

rozpouštěli, jejich vlhkosti se mísily a stékaly jako dvě řeky, plakali a milovali se a byli v této chvíli mimo svět, byli jak jezero, které se odrazilo od země a vznášelo se k nebesům.

Pak ležice již klidně vedle sebe, ještě dlouho se něžně hladili po tvářích, holčička měla své zrzavé vlasy splepené v komické pramenky a její tvář byla zrudlá; byla škaradá a Jaromil si vzpomínal na svou báseň, ve které napsal, že chce všechno pít, co je v ní, i její staré lásky i její ohavnosti i její splepené zrzavé vlasy i špínu jejich pih; hladil ji a láskyplně vnímal její dojemnou ubohost; opakoval jí, že ji má rád a ona opakovala totéž.

A protože se nechtěl loučit s touto chvílí absolutního nasycení, kdy ho omámila vzájemně přislíbená smrt, řekl znovu: "Opravdu bych bez tebe neuměl žít; neuměl bych bez tebe žít."

"Ano, mně by taky bylo strašně smutno, kdybych tě neměla. Strašně smutno."

Zpozorněl: "A ty si tedy přece jen umíš představit, že bys beze mne mohla žít?"

Dívka asi vůbec netušila nastraženou léčku: "Bylo by mi hrozně smutno."

"Ale uměla bys žít."

"Co bych mohla dělat, kdybys mne opustil? Ale bylo by mi hrozně smutno."

Jaromil pochopil, že se stal obětí nedorozumění; zrzka mu neslíbila svou smrt a když mluvila, že by bez něho nemohla žít, mínila to jen jako milostné lichocení, ozdobnou frázi, metatoru; nebohá hlupáčka, vůbec netuší, oč jde; slibuje mu svůj smutek, jemu, který zná jen absolutní míry, všechno nebo nic, život nebo smrt. Pln hořké ironie se jí ptal: "Jak dlouho by ti bylo smutno? Den? Nebo dokonce týden?"

"Týden?" usmála se trpce, "můj Ksávuško, kdepak týden..." pftískla se k němu, aby mu naznačila dotekem těla, že její smutek by se sotva dal počítat na pouhé týdny.

A Jaromil přemýšlel: Co vlastně váží její láska? Pár týdnů smutku, dobrá. A co je to vůbec smutek? Trochu špatné náladu, trochu stesku. A co je to týden smutku? Nikdo přece není s to si stýskat nepřetržitě. Byla by smutná pár minut během dopoledne, pár minut během večera; kolik je to dohromady minut? Kolik minut smutku váží její láska? Na kolik minut smutku byl oceněn?

Představoval si svou smrt a představoval si její život, lhostejný, ničím nevyrušený, jak se vesele a cize pne nad jeho nebytím.

Už se mu nechtělo znovu probouzet rozčítivěly, žárlivý dialog; slyšel její hlas, který se ho ptal, proč je smutný, a neodpovídal; vnímal něhu toho hlasu jak neúčinný balzám.

Pak povstal a oblékal se; nebyl už na ni zlý; stále se ho ptala, proč je smutný a on místo odpovědi jí jen tesklivě hladil po tváři. A potom řekl, dívaje se jí vnímavě do očí: "Na tu policii chceš jít ty sama?"

Myslila si, že jejich nádherné milování odsunulo do nenávratna jeho zlobu vůči bratrovi; byla překvapena otázkou a neuměla odpovědět.

Znovu (smutně a klidně) se tázal: "Půjdeš sama na tu policii?"

Něco zakoktalala; chtěla ho odvrátit od jeho úmyslu a zároveň se to bála říci naplno; uhybavost jejího kokotání byla však zřejmá, takže Jaromil řekl: "Chápu tě, že tam nechceš jít. Zařídím to tedy sám," a znovu ji pohladil (soucinně, smutně, zklamaně) po tváři.

Byla zmatena a neuměla nic říci. Políbili se a on odešel.

Ráno se vzbudil, když maminka již odešla. Ještě za časného rána, když spal, položila mu na jeho židli košili, kravatu, kalhoty, sako a ovšem i podvlečky. Nebylo možno zrušit tento dvacet let trvající zvyk a Jaromil ho stále trpně přijímal. Ale toho dne, když uviděl složené světle béžové spodky s těmi širokými plandavými

nohavicemi, s tím velkým rozparkem na břichu, který téměř hlučně vyzýval k močení, popadl ho slavnostní vztek.

Ano, vstal tentokrát jako se vstává do dne velkého a rozhodujícího. Vzal spodky a prohlížel si je v natažených rukou; prohlížel si je pozorně a s nenávisí téměř láskyplnou; potom si vsunul cíp nohavice do úst a stiskl zuby; tutéž nohavici uchopil pravou rukou a prudce jí trhl; slyšel zvuk trhané látky; odhodil roztržené spodky na zem a přál si, aby tam zůstaly ležet a uviděla je tam maminka.

Pak se oblékl do žlutých trenýrek, oblékl si přichystanou košili, kravatu, kalhoty, sako a odešel z domu.

11.

Odevzdal ve vrátnici občanskou legitimaci (tak jak je to nezbytné, když někdo chce vejít do velkého domu, kde sídlí Sbor národní bezpečnosti) a stoupal vzhůru po schodech. Dívejte se na něho, jak kráčí, jak si dává záležet na každém kroku! Jde, jako by na ramenu nesl celý svůj osud; jde vzhůru po schodech, jako by stoupal nejen do vyššího poschodí budovy, ale i do vyššího poschodí vlastního života, odkud uvidí, co dosud neviděl.

Všechno mu bylo nakloněno; když vstoupil do kanceláře, spatřil služákovu tvář a byla to tvář kamaráda; radostně se mu usmívala vstífc; byla příjemně překvapená; byla veselá.

Skolníkův syn prohlásil, že je velice šťasten, že ho Jaromil přišel navštívit a v Jaromilově duši se rozhostilo blaho. Usedl na nabídnutou židli a poprvé doopravdy cítil, že tu sedí proti svému služáku jako muž proti muži; jako rovný proti rovnému; jako drsný proti drsnému.

Chvilí kecali jen tak, jak spolu kecávají kamarádi, ale to byla pro Jaromila jen lahodná ouvertura během níž se nedočkavě těšil na zvednutí opony. "Chci ti něco velice důležitého sdělit," řekl pak vážným hlasem: "Vím o slověku, který v nejbližších hodinách uprchne za hranice. Musíme s tím něco udělat."

Školníkův syn velice zpozorněl a položil Jaromilovi několik otázek. Jaromil na ně rychle a přesně odpovídal. "To je moc vážná věc," řekl pak školníkův syn, "tohle nemůžu řešit já sám."

Odváдел pak Jaromila dlouhou chodbou do jině kanceláře, kde ho představil staršímu muži v civilním oděvu; představil ho jako svého kamaráda, takže onen starší muž se na Jaromila též kamarádsky usmál; zavolali písařku a psali protokol; Jaromil musl všechno přesně pojmenovávat; jak se jmenuje jeho dívka; kde je zaměstnána; jak je stará; odkud ji zná; jaká je její rodina; kde byl zaměstnán její otec, její bratři, její sestry; kdy mu sdělila zprávu o připravovaném úřku bratra; kdo je ten bratr; co o něm Jaromil ví.

Jaromil o něm ví mnoho, dívka mu o něm často vyprávěla; to je právě důvod, proč celou věc považoval za velice důležitou a spěchal, aby své soudruhy, své spoluobčovníky, své přátele včas informoval. Bratr nenávidí totiž naše zřízení; jak je to smutné! bratr pochází z docela skromné chudé rodiny, ale protože dělal kdysi šoféra u jednoho buržoasního politika, je na život a na smrt svázán s lidmi, kteří kuji pikle proti našemu státu; ano, to může dosvědčit s naprostou jistotou, protože jeho dívka mu tlumočila názory bratra velice přesně; byl by ochoten střílet do komunistů; Jaromil si dovede moc dobře představit, co bude dělat, až odejde do emigrace; Jaromil ví, že jeho jedinou vášní je zničit socialismus.

V chlapecké věcnosti dodíktovali všichni tři muži písaře protokol a starší muž potom řekl školníkovi synovi, aby šel rychle zařídít, co je třeba. Když spolu v místnosti osaměli, poděkoval Jaromilovi za jeho službu. Řekl mu, že bude-li celý národ tak bdělý, jako je on, naše socialistická vlast bude nedobytná. A řekl mu, že by byl rád, kdyby jejich setkání nebylo poslední. Jaromil jistě ví sám dobře, kolik nepřátel má všude náš stát; Jaromil se pohybuje na fakultě mezi studenty a možná zná i některé

lidi z kruhů literárních. Ano, víme, že jsou to většího počtí lidé; ale pohybuje se mezi nimi i dosti škůdců.

Jaromil se díval s nadšením do tváře policisty; zdála se mu být krásná; byla rozryta hubokými vráskami a svědčila o těžkém, chlapeckém životě. Ano, i on, Jaromil, by byl velmi rád, kdyby jejich setkání nebylo poslední. Neptejte si nic jiného; ví, kde je jeho místo.

Podali si ruce a usmáli se na sebe.

S tímto úsměvem v duši (nádherným vrásčitým úsměvem muže) odcházel pak Jaromil z budovy policie. Šál na schodech vedoucích k chodníku a viděl slunné mrazivé dopoledne vznášet se nad střechami města. Vdechl do sebe studený vzduch a cítil se být přeplněn mužností, která se z něho drala ven všemi póry a chtěla zpívat.

Nejdřív chtěl jít hned domů, sednout si ke stolu a psát básně. Po těch krocích se však obrátil; nechtělo se mu být v samotě. Zdálo se mu, že jeho rysy za uplynulou hodinu ztvrdly, krok zpevněl, hlas zdrsněl a toužil být viděn v té změně. Šel na fakultu a se všemi se dával do řeči. Nikdo mu sice neřekl, že je jiný, než byl, ale slunce stále svítilo a nad komíný města se stále vznášela nenapsaná básně. Odešel domů a zavřel se do svého pokojíku. Popsal několik papírů, ale nebyl příliš spokojen.

A tak odložil pero a raději chvíli snil; snil o tajemném prahu, který musí překročit chlapec, aby se stal mužem; zdálo se mu, že zná jméno toho prahu; nebylo to jméno láska, ten práh se jmenoval povinnost. O povinnosti se těžko píšou básně; jakou obraznost má vznítit toto strohé slovo? Jaromil však věděl, že právě obraznost probuzená tímto slovem, bude nová, nebyvalá, nečekaná; vždyť také neměl na mysli povinnost ve starém pojetí, nařízenou a zvenčí přidělenou, nýbrž povinnost, kterou si člověk sám vytváří, svobodně volí, povinnost, která je dobrovolná a je smělostí a pýchou člověka.

Toto přemítání naplňovalo Jaromila hrdostí, neboť jím skicoval svůj vlastní a zcela nový portrét. Znovu zatoužil být viděn ve své podivuhodné proměně a spěchal za zrzavou dívkou. Bylo už zase kolem šesté hodiny a měla být už dávno doma. Ale bytný mu oznámil, že se dosud nevrátila z obchodu. Ze prý ji tu už před půl hodinou hledali nějací dva páni a že i jim musí oznámit, že se jeho podnájemnice dosud nevrátila.

Jaromil měl času nazbyt a proto se toulal sem a tam zrzčinou ulicí. Po nějaké době si všiml dvou mužů, kteří se procházeli sem a tam stejně jako on; Jaromila napadlo, že jsou to možná ti dva, o kterých mluvil bytný; potom uviděl, že z opačné strany přichází zrzavá dívka. Nechtěl, aby ho uviděla; stoupl si do vrat jednoho domu a díval se, jak jeho dívka rychlým krokem míří ke svému činzáku a mizí v něm. Pak si všiml obou mužů, jak vcházejí za ní. Pociťl nejistotu a neodvažoval se pohnout z místa. Asi za minutu vyšli z domu všichni tři; teprve teď si všiml, že kus od domu stálo auto; oba muži do něho s dívkou nastoupili a odjeli.

Jaromil pochopil, že oba pánové jsou s největší pravděpodobností policisté; kromě mrazivého úleku pociťl i povznášející údiv, že to, co ráno učinil, byl skutečný čin, na jehož rozkaz se věci daly do pohybu.

Druhý den spěchal za dívkou, aby ji zastihl hned, jak se vrátí z práce. Ale bytný mu řekl, že od té doby, co ji odvedli ti dva páni, zrzka se domů nevrátila.

To ho velmi rozrušilo. Další den hned ráno šel znovu na policii. Školníkův syn se k němu choval stále stejně kamarádsky, tiskl mu ruku, bodfe se usmíval a když se ho Jaromil ptal, co je s jeho dívkou, která se dosud nevrátila domů, řekl mu, aby si nedělal starosti. "Přivedl jsi nás na velice vážnou věc. Musíme se jim pořádně podívat na zoubek," a mnohovýznamně se usmál.

A znovu Jaromil vycházel z budovy policie do mrazivého slunného dopoledne a zase nadechl ledový

vzduch a cítil se být veliký a naplněný osudem. A přece to bylo jiné než předešlým. Teprve dnes ho totiž napadlo, že svým činem *vstoupil do tragédie*.

Ano, tak si to doslova říkal, když scházel po širokých schodech do ulice: kráčím do tragédie. Slyšel stále to bodfe hrozivé *musíme se jim pořádně podívat na zoubek* a tato slova roznítla jeho představivost; uvědomil si, že jeho dívka je nyní v rukou cizích mužů, že je jim dána napospas, že je v nebezpečí a že několikadenní výslech určitě není nic jednoduchého; vzpomněl si i na to, co mu jeho spolužák vyprávěl o černovlasém židovi a o tvrdé drsnosti své práce. Všechny ty myšlenky a představy ho vyplňovaly jakousi sladkou, voňavou a vznešenou hmotou, takže se mu zdálo, že roste a že kráčí ulicemi jako pohybující se monument smutku.

A pak ho napadlo, že již ví, proč před dvěma dny popsal několik listů papíru verši, jež za nic nestály. Vždyť přede dvěma dny vlastně ještě vůbec nevěděl, co udělal. Teprve dnes chápe svůj vlastní čin, sama sebe i svůj údel. Přede dvěma dny chtěl psát verše o povinnosti, ale dnes ví víc: sláva povinnosti kvete z rozřáté hlavy lásky.

Jaromil kráčel po ulicích omámen vlastním osudem. Pak přišel domů a našel tam dopis. Byla bych velice ráda, kdybyste příští týden tehdy a tehdy přišel na malý večírek, kde najdete společnost, která vám snad bude milá. Podepsána byla filmářka.

I když pozvání nic určitého neslibovalo, přece z něho měl Jaromil nesmírnou radost, neboť bylo důkazem toho, že filmářka není ztracenou příležitostí, že jejich příběh není uzavřen, že hra se bude hrát dál. A do myšlí se mu vířala zvláštní, nejasná myšlenka, že je v tom hlubší smysl, přišel-li dopis právě toho dne, kdy pochopil tragiku své situace; naplňoval ho neurčitý a povznášející pocit, že všechno to, co v posledních dvou dnech prožil, ho konečně kvalifikovalo pro to, aby se mohl postavit tváří v tvář zářivé kráse černovlasé filmářky a na její

společenský večírek mohl vstoupit sebevědomě, bez trémy a jako muž.

Bylo mu krásné jako nikdy předtím. Chtěl se být pln veršů a sedl si ke stolu. Ne, nelze stavět do protikladu lásku a povinnost, říkal si, to je právě staré pojetí problému. Láska či povinnost, milienka či revoluce, ne, tak to není. Neuvedl přece zrzku do nebezpečí proto, že by pro něho láska nic neznamenala; vždyť právě Jaromil chce, aby svět ztřtka byl svět, kde se lidé budou milovat víc než se kdy milovali. Ano, tak to je: Jaromil uvrhl do nebezpečí svou vlastní dívku právě proto, že ji miloval více než jini muži milují své ženy; právě proto, že ví, co je to láska a budoucí svět lásky. Je to ovšem strašlivé obětovat jednu konkrétní ženu (zrzavou, pihovatou, droboučkou, povídaovou, zrzavou) pro budoucí svět, ale právě toto je snad jediná velká tragédie našich dnů hodná velkých veršů, hodná velké básně!

A seděl u stolu a psal a zase od stolu vstával a chodil místností a zdálo se mu, že to, co píše, je největší, co dosud psal.

Byl to opojný večer, opojnější než všechny milostné večery jaké si jen uměl představit, byl to opojný večer i když ho trávil sám ve svém dětském pokoji; maminka byla ve vedlejší místnosti a Jaromil úplně zapomněl na to, že se na ni kdy hněval; dokonce když zaklepala na dveře jeho pokoje, aby se ho zeptala, co dělá, oslovil ji něžně *maminko* a požádal, aby mu dopřála klid a soustředění, protože "píšu dnes největší básně svého života." Maminka se usmála (matersky, ohleduplně, chápavě) a dopřála mu klid.

Pak ulehl do postele a napadlo ho, že v této chvíli je jeho dívka obklopena samými muži: policisty, vyšetřovateli, dozorcí; že s ní mohou dělat, co chtějí; že se dívají, jak se převléká do vězeňských šatů; že dozorce ji pozoruje okénkem ve dveřích, jak si v cele usedá na kbelík a močí.

Nevědli přiliš v tyto krajní možnosti (snad ji jen vyslechnou a brzy propustí), ale fantasie se nedá uhlídat: znovu a znovu si ji představoval, jak je v cele, jak sedí na kbelíku a cizí muž ji pozoruje, a jak s ní vyšetřovatelé strhávají šaty, ale něco ho zaráželo: při všech těch představách nepocitoval vůbec žárivosti!

Mustíš být moje, abys zemřela třeba na mučidlech, budu-li to chtít, letí Keatsův výkřik prostorem věků. Proč by Jaromil žáril? Zrzka mu teď patří víc než kdy jindy: její osud je jeho výtvoření; je to jeho oko, které ji pozoruje, když močí do kbelíku; jsou to jeho ruce, které se jí dotýkají v rukou dozorců; je jeho obětí, je jeho dílem, je jeho, jeho, jeho.

Jaromil nežáril; usnul toho dne spánkem mužů.

DÍL ŠESTÝ

aneb

ČTYŘICÁTNIK

1.

První díl našeho vyprávění zahrnoval v sobě patnáct let Jaromilova života, kdežto díl pátý, ačkoliv mnohem delší, sotva jeden rok. Čas plyne tedy touto knihou v opačném tempu než ve skutečném životě: zpomaluje se.

Je to tím, že obhlížíme Jaromilův příběh z rozhledny, kterou jsme vztyčili v bodě jeho skonu. Jeho dětství je pro nás dálkou, v níž splývají měsíce a roky; kráčí od těch mlhavých obzorů se svou maminkou až k rozhledně, v jejíž blízkosti je už vše zřetelné jako v prvním plánu starého obrazu, kde je na stromech vidět každý list a na listu jemné žebrovi.

Tak jako váš život je určen zaměstnáním a manželstvím, jež jste si vybrali, tak je náš román omezen výhledem z rozhledny, odkud je vidět jen Jaromila a jeho matku, zatímco ostatní postavy smíme zahlédnout jen tehdy, když se objeví v přítomnosti obou protagonistů. Volili jsme tento způsob, tak jako vy jste si vyvolili svůj osud a naše volba je stejně nenapravitelná.

Ale každému člověku se stýská, že nemohl žít jiné životy než ten jeden jediný; i vy byste rádi prožili všechny své neuskutečňené možnosti, všechny své možné životy. (Ach, nedosažitelný Xaver!) Náš román je jako vy. I on touží stát se jinými romány, těmi, kterými být mohl a nebyl.